

METODISKIE NORĀDĪJUMI SKOLOTĀJIEM

7. MODULIS - MEDIJU LIETOTPRASME

Šo moduli izstrādājis Eiropas Parlaments, nevis pārējo moduļu autors.

Mēs visi reizēm saskaramies to, ka mūs mēģina ietekmēt, un tam var būt gan komerciāli, gan politiski iemesli. Dažkārt šādu ietekmēšanas mēģinājumu mērķis ir tikai vērst mūsu uzmanību uz kādu jautājumu un iesaistīt mūs tajā. Dažiem skolēniem, iespējams, šāda taktika jau ir zināma, savukārt citiem tas var būt kas jauns. Klasē var būt arī tādi skolēni, kuri, lai iegūtu jaunāko informāciju noteiktos jautājumos, izmanto dezinformācijas avotus, bet citi, iespējams, vienkārši tic dezinformācijas veidā atspoguļotai informācijai. Faktu pārbaude ir labākais līdzeklis, lai saprastu, kas ir patiess un kas nē. Tomēr faktu pārbaude prasa ļoti daudz laika, līdz ar to pārbaudīt visus ziņu materiālus nav iespējams. Tāpēc ir svarīgi zināt, kuros gadījumos ir pamats uz informāciju raudzīties ar aizdomām.

Šajā nodarbībā ir paredzēts uzdevums, kas palīdzēs skolēniem vingrināties atpazīt potenciāli manipulatīvu saturu, un diskusija par to, kā saprast, ka saturam nevar ticēt. Turklāt šis uzdevums palīdzēs skolēniem labāk izprast savas "vājās vietas", pamatojoties uz to, kā viņi patērē ziņas un kā pauž savu viedokli.

Nodarbības gaitā grupu darbs mijas ar prezentācijām. Turklāt doti ierosinājumi, kādas spēles varētu izmantot, strādājot ar šo tēmu, ieteikta papildu literatūra un dots saraksts ar Eiropas faktu pārbaudes organizācijām.

METODIKA	ILGUMS	MATERIĀLI
Sākotnējā prezentācija un spēle	15 min	- Viedtālrunis katrai grupai.
Grupu uzdevums un diskusija	30 min	- Dators, projektors un tāfele
Noslēguma prezentācija	10 min	- Dators, projektors un tāfele

MĒRĶI UN KOMPETENCES

ATTIEKSME

- Skolēni apzinās, ka ir pazīmes, kas brīdina par manipulatīvu saturu
- Skolēni apzinās, ka ar viņiem ir iespējams manipulēt, gluži tāpat kā ar citiem cilvēkiem

ZINĀŠANAS

- Skolēni izprot, kas ir dezinformācija un kādi ir šīs parādības galvenie iemesli
- Skolēni apgūst vairākus faktu pārbaudes paņēmienus
- Skolēni uzzina dažus konkrētus piemērus, ar kādiem pasākumiem ES vērsas pret dezinformāciju

SOLI PA SOLIM

1. ISĀKOTNĒJĀ PREZENTĀCIJA UN SPĒLE

SAGATAVOŠANĀS

Skolotājs sadala klasi nelielās grupās. Nodarbības sākumā skolotājs parāda divus fotoattēlus, kuros redzamas viltus ziņas (pirmais slaidu komplekts).

NORISE

- Skolotājs aicina skolēnus izteikties, vai attēlos redzamās ziņas, viņuprāt, ir patiesas, vai arī rada iespaidu, ka tām nevar ticēt. Skolēniem savs viedoklis jāpamato. Pēc tam, kad uzklausīta katra grupa, skolotājs pasaka pareizās atbildes. Turpinājumā skolotājs ar skolēniem apspriež dažādus ziņu avotus. Skolēniem jāuzskaita ziņu avoti, kurus viņi izmanto, lai iegūtu informāciju par aktualitātēm sabiedrībā un pasaulē (jaunāko klašu skolēniem var jautāt, kādus ziņu avotus viņi zina). Iespējamās atbildes varētu būt — laikraksti, žurnāli, televīzija, radio, tiešsaistes plašsaziņas līdzekļi, blogi, podkāsti, sociālie mediji, draugi utt.
- Skolotājs uzraksta uz tāfeles skolēnu visbiežāk minētos informācijas avotus un aicina skolēnus padomāt, kāpēc, viņuprāt, konkrētam avotam var vai nevar uzticēties. Vai iegūt informāciju ir viegli vai grūti? Vai informācija ir ticama? Vai ir zināms, kas ir ziņas autors? Pajautājiet arī to, kāpēc skolēni izmanto tieši šos informācijas avotus, un aiciniet minēt dažus "par" un "pret" argumentus.
- Saistot jautājumu ar prezentācijas sākumā parādītajiem attēliem, pajautājiet skolēniem, vai viņiem pēdējā laikā gadījies saskarties ar kādām savādām ziņām. Kādos apstākļos tas notika? No kurienes šīs ziņas nāca? Kāds bija informācijas avots? Kāpēc šāda informācija tika sniegta? Kurš to sniedza?

Ja skolēni atceras šādus aizdomas raisošu ziņu aspektus — tas ir ļoti labi. Tomēr daudziem skolēniem būs grūti atminēties, kur attiecīgā ziņa redzēta vai kurš bijis tās autors. Vieglāk ir atcerēties pašu vēstījumu, nevis tā kontekstu. Ja skolēniem nenāk prātā savādu ziņu piemēri, tos var meklēt vēlāk uzdevuma izpildes gaitā.

SATURS: PREZENTĀCIJAS SLAIDU APRAKSTI

1. Ļaut sevi piemulķot — vai tomēr ne?

Šīs prezentācijas mērķis ir sniegt ieskatu dezinformācijas tematikā, īpaši pievēršoties dezinformācijai, kas saistīta ar Eiropas Savienību un līdz ar to — ar ES iestādēm, tostarp Eiropas Parlamentu. Tāpat prezentācijā doti padomi, kā neuzķerties uz ļaunprātīgos nolūkos radītas informācijas autoru izliktās "ēsmas".

2. Ievads: ticēt vai neticēt?

Sākumā aplūkosim vienkāršu piemēru, kam, iespējams, neviens nenoticēs, būs tikai jāsmejas. Šajā gadījumā būtu brīnišķīgi, ja skolēni ne tikai nonāktu pie atziņas, ka ziņa par NLO nav ticama, bet arī

varētu komentēt attēlus un virsrakstus. Faktiski šajā piemērā sastopamas vairākas raksturīgas viltus ziņu pazīmes: manipulatīvi attēli, drukātiem burtiem rakstīti vārdi, spēcīgi un pārspīlēti izteicieni. Ziņa nāk no savvērestības teoriju piekritēja.

3. Ticēt vai neticēt?

Nevar ticēt — šeit pareizā pieeja ir pārbaudīt avotus un pārliicināties, vai apgalvojumi ir pamatoti ar ticamiem pierādījumiem vai reālajā pasaulē atzītiem pētījumiem (šajā gadījumā tā nav). Turklāt šaubas vieš arī paši avoti (palūkojieties uz tīmekļa saiti un "Twitter" kontu).

4. Ticēt vai neticēt

Nevar ticēt — šeit pareizā pieeja ir pārbaudīt avotus un to, vai apgalvojumi ir pamatoti ar jēlkādiem pierādījumiem (šajā gadījumā tā nav). Var palīdzēt arī ieteikums visu pārbaudīt vairākas reizes, jo klimata pārmaiņas ir zinātniski pierādīta parādība.

5. Patiesība vai viltus?

Patiesa ziņa. Kaut arī virsraksts šķiet visnotaļ neticams, šī tik tiešām ir **patiesa ziņa**. Šeit skatāmo [videomateriālu](#) publiskojis Riodežaneiro Ieslodzījuma vietu administrācijas valsts sekretārs, un tajā redzams, kā cietuma uzraugi pieķer notiesāto narkotiku dīleri Clauvino da Silva brīdī, kad viņš mēģina izbēgt no cietuma, pārģērbies par pusaugu meiteni.

Šo videomateriālu "YouTube" vietnē ievietoja oficiālais kanāls "**Global News**" — Kanādas telekompānijas "Canadian Global Television Network" ziņu un aktualitāšu nodaļa. Līdzās konta nosaukumam redzamā verifikācijas emblēma liecina par lielu iespējamību, ka attiecīgajam avotam var uzticēties.

2. GRUPU UZDEVUMS UN DISKUSIJA

SAGATAVOŠANĀS

Uzdevums: skolēni turpina darboties jau izveidotajās nelielajās grupās. Katrai grupai vajadzīgs vismaz viens viedtālrunis.

NORISE

- Aiciniet skolēnus ielūkoties viņu ierastajos ziņu avotos un sameklēt ziņas vai citus ierakstus publiskajos sociālajos medijos (izņemot personiskas vai privātas ziņas), kas viņiem šķiet savādi, sevišķi maldinoši vai pārlieku pozitīvi — tik lielā mērā, ka tam vairs nevar noticēt. Būtībā viņiem vajadzētu sameklēt ziņas, kuras izraisījušas spēcīgu reakciju un tieši tāpēc palikušas atmiņā. Būtu vēlams, lai katra grupa atrastu divas trīs dažādas ziņas, ar ko iepazīstināt pārējo klasi.
- Skolēniem iepazīstinot klasi ar sameklētajām ziņām, aiciniet viņus paskaidrot, kāds, viņuprāt, bijis autora mērķis. Ja ziņa saņemta no drauga — vai, viņuprāt, draugs šo mērķi apzinājies? Vai skolēni šo ziņu pārsūtītu citiem?
- Skolotājs rīko īsu **diskusiju**, kuras gaitā skolēni izklāsta iemeslus, kāpēc viņi rīkotos tā vai citādi. Mērķis ir rosināt sarunu par to, kā mūsu jau pastāvošie priekšstati un uzskati ietekmē mūsu vēlmi dalīties ar šiem priekšstatiem atbilstošām ziņām vai informāciju, nepārbaudot to patiesumu vai saturu. Beigās būtu jānonāk pie atziņas, ka pirms dalīšanās ar informāciju ir svarīgi to pašam izlasīt un secināt, vai tās pamatā ir stabili, ticami fakti.

Ieteicamie jautājumi diskusijas uzsākšanai:

- Kāpēc izlēmi dalīties ar šo rakstu?
- Vai rakstu pilnībā izlasīji?
- Kāds, tavuprāt, ir spēcīgākais rakstā paustais arguments?
- Vai šis raksts, pēc tavām domām, ir paties? Kāpēc?
- Vai tu būtu dalījies ar šo rakstu, ja tavs viedoklis atšķirtos?
- Vai, tavuprāt, raksts pārliecinās cilvēkus, kuriem ir atšķirīgs viedoklis? Kāpēc?
- **Viedoklis vai fakts?** Izskaidrojiet atšķirību starp viedokli un faktu.
- Šajā brīdī var sākt pievērsties **dezinformācijas** jēdzienam. Parādiet skolēniem prezentācijā minēto (vienkāršoto) dezinformācijas definīciju.

Atsaucei — saskaņā ar ES izmantoto definīciju dezinformācija ir nepatiesa vai maldinoša informācija, par kuras nepatiesumu vai maldinošo raksturu ir iespējams pārliecināties un kura tiek sagatavota, publiskota un izplatīta, lai gūtu ekonomisku labumu vai apzināti maldinātu sabiedrību, un var radīt kaitējumu sabiedrībai. Kaitējums sabiedrībai cita starpā var izpausties kā draudi demokrātiskajiem procesiem, kā arī sabiedriskā labuma (piemēram, ES iedzīvotāju veselības, vides vai drošības) apdraudējums. Par dezinformāciju nav uzskatāmas neuzmanības kļūdas, satīra un parodija vai skaidri identificējamas tendenciozas ziņas un komentāri.

SATURS: PREZENTĀCIJAS SLAIDU APRAKSTI

6. Klases darba sākums

7. Apdomāt informācijas avotus

Aiciniet skolēnus ielūkoties viņu ierastajos ziņu avotos un sameklēt ziņas vai citus ierakstus publiskajos sociālajos medijos (izņemot privātas ziņas), kas viņiem šķiet savādi, sevišķi maldinoši vai pārlietu pozitīvi — tik lielā mērā, ka tam vairs nevar noticēt. Būtībā viņiem vajadzētu sameklēt ziņas, kuras izraisījušas spēcīgu reakciju un tieši tāpēc palikušas atmiņā. Katrai grupai vajadzētu atrast vismaz vienu piemēru, ar ko iepazīstināt pārējo klasi.

8. Kāpēc tās šķita savādas?

Uzrakstiet uz tāfeles skolēnu visbiežāk minētos informācijas avotus un aiciniet skolēnus padomāt, kāpēc, viņuprāt, konkrētam avotam var vai nevar uzticēties. Piemēram — vai ziņu avots ir bezmaksas, vai arī par piekļuvi tam ir jāmaksā? Vai atrast informāciju ir viegli vai grūti? Vai informācijai var ticēt? Vai ir zināms, kas ir ziņas autors?

Pajautājiet arī to, kāpēc skolēni izmanto tieši šos informācijas avotus, un aiciniet minēt dažus “par” un “pret” argumentus.

Aiciniet skolēnus ierindot savus savādo ziņu piemērus vienā vai vairākās no slaidā minētajām kategorijām.

Saistot jautājumu ar prezentācijas sākumā parādītajiem attēliem, pajautājiet skolēniem, vai viņiem pēdējā laikā gadījies saskarties ar kādām savādām ziņām. Kāpēc tās šķita savādas? Kā tas izpaudās? No kurienes šīs ziņas nāca? Kāds bija informācijas avots? Kāds ir ziņas tapšanas iemesls? Kas ir tās autors?

Ja skolēni atceras šādus aizdomas raisošu ziņu aspektus — tas ir ļoti labi. Tomēr daudzi skolēni pamanīs, ka ir grūti atminēties, kur attiecīgā ziņa redzēta vai kurš bijis tās autors. Vieglāk ir atcerēties pašu

vēstījumu, nevis tā kontekstu. Ja skolēniem nenāk prātā savādu ziņu piemēri, viņiem būs iespēja tos meklēt vēlāk uzdevuma izpildes gaitā.

9. Viedoklis vai fakts?

Izskaidrojiet atšķirību starp viedokli un faktu.

Kas ir fakts? — Faktus var pārbaudīt un pamatot ar pierādījumiem.

Kas ir viedoklis? — Viedokļa pamatā ir pārlicība vai uzskati, nevis pārbaudāmi pierādījumi. Daži cilvēki var domāt arī pretēji. Aiciniet skolēnus izskatīt rakstus un iezīmēt vietas, kurās pausts viedoklis, kā arī atrast vietas, kurās izmantoti no vārdā nosauktiem avotiem ņemti fakti, un vietas, kurās šķietami atspoguļoti fakti, taču nav minēti avoti. Aiciniet skolēnus dalīties ar savām atziņām.

10. Kas ir dezinformācija?

Uzdodiet skolēniem jautājumu, vai viņi zina, kas ir dezinformācija. Salīdziniet skolēnu nosauktos piemērus ar definīciju. Vai daži no minētajiem piemēriem varētu būt dezinformācija?

Ja nē — ko tad var atzīt par dezinformāciju (piemēram, nepatīkamas ziņas vai viedokļus, reklāmu, kļūdas vai pārpratumus)?

3. NOSLĒGUMA PREZENTĀCIJA

NORISE

- Aplūkojiet dažas ar dezinformāciju saistītās problēmas un uzsveriet, ka dezinformācijas slazdā var iekrist ikviens cilvēks, it sevišķi, ja
  - ziņa izsauc spēcīgas emocijas (mīlestība, bailes, cerības),
  - ziņu esam saņēmuši no kāda, kam uzticamies,
  - ziņā paustais sakrīt ar mūsu uzskatiem.
- Apzināties dezinformācijas iespējamību un to, ka tā var būt vērsta arī pret mums, ir pirmais veids, kā sevi pasargāt.

Nākamais lietderīgais solis ir faktu pārbaude, un tā var būt arī izklaidējoša — būtībā tā ir iejušanās detektīva lomā, un skolēni tajā var iesaistīties patiesi aizrautīgi. Lielākoties faktu pārbaudes process ir diezgan laikietilpīgs, taču skolēniem nevajadzētu tādēļ zaudēt motivāciju, jo bieži vien par informācijas kvalitāti var daudz atklāt dažas konkrētas pazīmes.

- Izskaidrojiet skolēniem atšķirību starp nepatiesu informāciju un dezinformāciju. *(Skolotājs to var darīt pēc izvēles atkarībā no tā, ar kādu mērķa grupu viņš strādā. Šis tematiskais aspekts ir vairāk piemērots 16–18 gadus veciem skolēniem.)*
- **Viltus ziņu atpazīšana**
Ieteikumi faktu pārbaudei [sk. kompasa attēlu prezentācijā]
- **Nepatiesu apgalvojumu un “troļļu” atpazīšana**
1. Kā iespējams pārlicināties par sociālo mediju profila ticamību?

Norāde rīkjoslā, ka konts ir verificēts — sabiedrībā pazīstamas personas un arī citi cilvēki mēdz pieprasīt, lai viņu konti “Twitter” un citos sociālajos medijos tiktu apzīmēti kā verificēti konti, tā tiecoties nepieļaut dažādas viltus darbības un ļaunprātīgu konta izmantošanu.

Ja konts nav verificēts, taču ir sajūta, ka tam pienāktos tādām būt, labāk ievērot piesardzību un veikt papildu pārbaudes.

Ielūkojieties konta vēsturē — pārbaudiet publicētā satura laika grafiku, konta draugu un sekotāju tīklu, "patīk" atzīmes un citus aspektus, kas palīdzēs saprast, vai konts nav izveidots ar īpašu nolūku, piemēram, ietekmēt politiskās debates vai izvietot reklāmu.

Par to, ka jāuzmanās, liecina šādas pazīmes: kontos parādās maz draugu vai konti atgādina robotkontus, ziņas publicētas tikai noteiktā laika sprīdī, kontā neparādās oriģināls saturs, bet tikai saturs, ar ko dalījušies citu kontu lietotāji.

2. Kas ir klikšķēsmā (clickbaiting) un kā to atpazīt?

Ar jēdzienu "klikšķēsmā" tiek apzīmēts pārspīlēts vai nepatīss saturs, kas izveidots, lai mudinātu lietotājus noklikšķināt uz kādas saites. Klikšķēsmas saturam parasti raksturīgas šādas pazīmes:

- virsrakstos izmantoti tikai lieli burti,
- pārspīļējumi (piemēram, lieliem burtiem rakstīts "ŠOKĒJOŠAS ZIŅAS" vai "DALIES"),
- nepabeigti virsraksti.

Visi minētie paņēmieni mudina lietotāju uzklikšķināt uz noteiktas saites, savukārt tas rada reklāmas ieņēmumus attiecīgās klikšķēsmas veidotājiem. Cits klikšķēsmas mērķis var būt lietotāju datu ieguve, lai šos datus pēcāk izmantotu reklāmas izvietošanai vai citos nolūkos.

3. Kā pārbaudīt, vai attēls ir autentisks, vai tas nav izmantots citur un vai tas nav manipulīvs?

To, kā un kādā kontekstā notikusi dalīšanās ar kādu attēlu, iespējams ātri pārbaudīt vietnē "Google Images". Attēlus var meklēt, izmantojot failu vai tīmekļa saiti.

SATURS: PREZENTĀCIJAS SLAIDU APRAKSTI

11. Kādas problēmas rada dezinformācija?

Atgriezieties pie viedokļa un fakta jēdzienu aplūkošanas.

12. Dezinformācija var nodarīt īstu kaitējumu istajā dzīvē

Kaitējošas dezinformācijas piemērs.

13. Dezinformācija var apdraudēt cilvēku dzīvību

Piemērs — nepareizi padomi, kas attiecas uz veselības jautājumiem, var pārliecināt cilvēkus neārstēties vai nepiešķirt pietiekamu nozīmi (vai piešķirt pārmērīgi lielu nozīmi) kādai slimībai. To labi ilustrē šis ar Covid-19 saistītais attēls.

16. "Viltus ziņas" Kas īsti tas ir?

(Šo slaidu skolotājs var izmantot pēc izvēles atkarībā no tā, ar kādu mērķa grupu viņš strādā. Šis tematiskais aspekts ir vairāk piemērots 16–18 gadus veciem skolēniem).

Dezinformācija nav vienīgais informācijas veids, kas var kaitēt tiem, uz ko tā mērķēta. Īstenībā tai ir daudz nianšu. Koncentrēt uzmanību uz to, kas ir viltus un kas — patiesība, nav pats svarīgākais.

Dezinformācija ļoti bieži satur vairākus patiesus elementus. Nejaušas kļūdas parasti nenodara kaitējumu (tomēr var to nodarīt).

Izplatīšana: dezinformāciju var izplatīt apzināti — rīkojoties atbilstoši kādai stratēģijai vai izmantojot to kā uzņēmējdarbības paņēmieni. Taču to var izplatīt arī neapzināti un bez ļauniem nolūkiem, piemēram, nepietiekamu zināšanu un vājas medijpratības dēļ.

Nepatiesa informācija ir informācija, kas nav pareiza, taču ir izplatīta bez apzināta nodoma maldināt cilvēkus. Piemēram, attēls, kas, izmantots citā kontekstā, ir ieguvis pavisam citu nozīmi. Dažkārt tas darīts tīši, ar nodomu, bet citkārt nē. Savukārt dezinformācija tiek izplatīta ar nepārprotamu nolūku cilvēkus maldināt un pievilt.

17. Izprast, kas ir paties un kas — nav

Apzināties dezinformācijas iespējamību un to, ka tā var būt vērsta arī pret mums, ir pirmais veids, kā sevi pasargāt.

18. Skumji, bet patiesība: stāsts par govi Penku

Kāda bulgāru zemnieka govs vārdā Penka aizklīda no mājām un nejauši šķērsoja Bulgārijas robežu ar Serbiju. Divas nedēļas vēlāk Penkas saimnieks saņēma Serbijas policijas zvanu ar lūgumu ierasties Serbijā un savākt govi, kuru policija bija identificējusi pēc identifikācijas numura tās ausī. Visām govīm ES ir jābūt identificējamām.

Tomēr tad, kad Penkas saimnieks gribēja govi atgādāt atpakaļ Bulgārijā, robežsargi viņam pieprasīja dokumentus, kas pierāda, ka dzīvnieks ir vesels. Šī ir standarta procedūra pie robežām, ja vēlaties ieceļot ES. Diemžēl Penkas īpašniekam nebija šādu dokumentu, un govs nonāca Bulgārijas iestāžu rokās. Penku ievietoja karantīnā, un viņu pat varētu likvidēt, ja atklātos, ka viņai ir kādas slimības. Penkai nevarēja vienkārši ļaut ieceļot Bulgārijā bez jebkādiem dokumentiem: šādi ES cenšas novērst tādu bīstamu dzīvnieku slimību izplatīšanos, kuras varētu tikt nodotas cilvēkiem.

Par šo atgadījumu ziņa vispirms tika saņemta no Bulgārijas dzīvnieku tiesību aizsardzības organizācijas. Vēlāk par to rakstīja starptautiskā prese, paužot sašutumu par "Briseles birokrātiju". Šis gadījums arī piesaistīja lielu uzmanību sociālajos plašsaziņas līdzekļos. Pāris dienu laikā to precīzi vārds vārdā pārpublicēja plašsaziņas līdzekļi visā pasaulē.

Penka izraisīja sniega bumbas efektu. Šis stāsts parāda, kā viena maza, smieklīga incidenta dēļ var veidoties situācija, ko visi var izmantot, lai uzveltu vainu ES birokrātijai, pilnībā ignorējot uz robežas veikto pārbaūžu faktiskos iemeslus.

Atgadījums nav pilnīgs izdomājums, tomēr uzskatāms par dezinformāciju, jo tika izmantots, lai sagrozītu realitāti politisku un komerciālu iemeslu dēļ, padarot ikdienišķu robežpārbaudi par pasaules mēroga debašu tematu, vērsties pret ES.

19. Faktu pārbaudes kompass

Lielākoties faktu pārbaudes process ir diezgan laikietilpīgs, taču skolēniem nevajadzētu tādēļ zaudēt motivāciju, jo bieži vien dažas konkrētas pazīmes var daudz atklāt par informācijas kvalitāti. Viltus ziņu atpazīšana: jānošķir nepatiesa informācija no dezinformācijas (izskaidrojiet skolēniem atšķirību!).

Lūk, ieteikumi.

- Izlasiet visu rakstu un apdomājiet, vai saturs atbilst virsrakstam. Kā iespējams pārlicināties par tīmekļa vietnes ticamību? URL analīze: vienmēr jāpārbauda, vai saturs publicēts oriģinālajā tīmekļa vietnē, vai arī URL ir redzamas nelielas izmaiņas nosaukumā vai paplašinājumā — dezinformācijas autori rēķinās ar to, ka izklaidīgs vai steidzīgs lasītājs šādas izmaiņas nepamanīs. Dezinformācijas vietnēs tiek izmantoti plaši pazīstamu ziņu avotu nosaukumi, kuros mainītas sīkas detaļas.
- Pameklējiet to pašu ziņu internetā — vai citi avoti apstiprina tajā paustos apgalvojumus?
- Vai jums ir zināmi attiecīgie avoti?

- Pārliecinieties par ziņas datumu un autoru — sabiedrībā pazīstamām personām sociālajos medijos bieži vien mēdz būt verificēti konti. Tas ir raksturīgi, piemēram, plašsaziņas līdzekļiem un žurnālistiem. Bieži vien informācijas nozarē strādājošiem cilvēkiem ir savas tīmekļa vietnes vai citi publiski pieejami profili, kas var palīdzēt šīs personas atrast un iegūt informāciju par viņu darbu.
- Pārbaudiet, vai attēli neizskatās savādi un vai tiem nav manipulācijas pazīmju. Ja šāds iespaids rodas, var veikt reverso meklēšanu vietnē “Google Images”.
- Izvērtējot informāciju, var būt noderīgi apdomāt kontekstu. Iedomājieties šādu situāciju — telefonu ražotājs nāk klajā ar ziņu, ka tā pārdošanas apjomi ir dubultojušies. Papildināsim to ar kontekstu: tas notika decembrī, tuvojoties svētkiem; daudzos veikalos tika piedāvātas atlaides, līdz ar to telefonus varēja iegādāties nedaudz lētāk. Tas, ka pārdošanas apjomi palielināsies, šajā gadījumā bija gaidāms, vai ne tā? Bieži vien līdzīgas situācijas vērojamas arī publiskajās debatēs.

PAPILDU RESURSI

Dezinformācijas definīcija materiālā [“Kā atklāt viltus ziņas”](#) (dažādās valodās).

Tiešsaistes spēles par dezinformācijas tematiku

- [“The Bad News Game”](#) (vairākās valodās, sk. informāciju tīmekļa vietnē) un [“Bad News Game for Kids”](#) (angļu valodā). Spēlētāji var veidot paši savas viltus ziņas. Spēles standarta versijas mērķgrupa: jaunieši no 15 gadu vecuma. Bērniem paredzētās versijas mērķgrupa: bērni no 8 gadu vecuma.
- [“Fakescape”](#) (čehu un angļu valodā) — spēles, kas māca skolēniem, kā neiekrist viltus ziņu slazdos. Piekļuve pēc pieprasījuma, skolotāji var saņemt bezmaksas piekļuvi. Mērķgrupa: no 13 gadu vecuma.
- [“Fakey”](#) (angļu valodā). Spēle palīdz apgūt medijpratību un iemāca izprast, kā notiek mijiedarbība starp cilvēkiem un nepatiesu informāciju. Mērķgrupa: no 16 gadu vecuma.
- [“Escape Fake”](#) (vācu un angļu valodā). Lejupielādējama spēles lietotne, kas palīdz izklaidējošā veidā mācīt medijpratību. Mērķgrupa: no 15 gadu vecuma.
- [“Millab”](#) (angļu, gruzīnu, armēņu un azerbaidžāņu valodā). Izklaidējošas spēles pusaudžiem par to, kā atpazīt viltus ziņas, interneta “troļļus” un kiberiebiedēšanu. No 12 gadu vecuma.
- [“Troll Factory”](#) (angļu valodā). Spēlētāji iejūtas “troļļu” lomā un veido viltus ziņas. Mērķgrupa: no 16 gadu vecuma.

Daudzās ES valstīs darbojošos faktu pārbaudes organizāciju saraksts

- [Poynter Institute](#)
- [Facebook](#)
- Eiropas Savienības [dezinformācijas apkarošanas grup](#) un kampaņa [“Padomā, pirms dalies”](#)

Šo moduli izstrādājis Eiropas Parlaments, nevis pārējo moduļu autors.
Saziņas iespējas: europarl-spox@europarl.europa.eu.

